

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 30-06-2021 r.

Adam Bodnar

KMP.570.9.2021.RK

Pan
gen. insp. Jarosław Szymczyk
Komendant Główny Policji
ePUAP

Szanowny Panie Generale,

na podstawie art. 1 ust. 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r., poz. 627) Rzecznik wykonuje funkcję krajowego mechanizmu prewencji tortur. Zgodnie z powierzonym mandatem Rzecznik ma prawo formułowania pod adresem władz rekomendacji, w celu zminimalizowania ryzyka tortur i innych form okrutnego traktowania. Przy formułowaniu zaleceń Rzecznik bierze pod uwagę odpowiednie normy Organizacji Narodów Zjednoczonych¹.

Powodem mojego wystąpienia do Pana Generała jest publikacja międzynarodowych wytycznych dotyczących sposobu prowadzenia przesłuchań i gromadzenia informacji przez funkcjonariuszy służb państwowych, pt. „Principles on Effective Interviewing for Investigations and Information Gathering”².

Prace nad ich stworzeniem zapoczątkował w 2016 r. Prof. Juan E. Méndez, ówczesny specjalny sprawozdawca ONZ ds. tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. W swoim ostatnim tematycznym raporcie przedłożonym Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ wezwał społeczność międzynarodową do opracowania uniwersalnego protokołu określającego zestaw standardów i wytycznych dotyczących metod przesłuchań, prowadzonych przez funkcjonariuszy organów śledczych i wywiadowczych³.

---

¹ Zob. Art. 19 pkt. b) Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192).

² Zasady dostępne pod adresem: <https://www.apt.ch/en/resources/publications/new-principles-effective-interviewing-investigations-and-information> (dostęp: 15.06.2021 r.) Zob. również stronę poświęconą kampanii promującej Zasady Mendeza: <https://www.apt.ch/en/what-we-do/campaigns/principles-effective-interviewing> (dostęp: 15.06.2021 r.)

³ Raport z dnia 5 sierpnia 2016 r., A/71/298.

Wskazywał wówczas, że przesłuchania (w szczególności osób podejrzanych) nieodłącznie wiążą się z ryzykiem zastraszania, przymusu i złego traktowania. Takim praktykom sprzyja przekonanie, że są one najszybszym i najłatwiejszym sposobem na uzyskanie informacji lub stanowią „zło konieczne” w walce z przestępczością⁴.

Założenie to jest jednak błędne w świetle aktualnej wiedzy naukowej. Badania naukowe wskazują bowiem, że informacje uzyskane w wyniku stosowania przymusu i złego traktowania są niewiarygodne, utrudniają osobie przesłuchiwanej odzyskiwanie wspomnień i przynoszą efekt przeciwny do zamierzonego. Tortury i złe traktowanie szkodzą bowiem obszarom mózgu związanym z pamięcią, nastrojem i ogólnymi funkcjami poznawczymi, co w efekcie prowadzi m.in. do zniekształcenia poczucia czasu i projekcji fałszywych wspomnień⁵.

Ma to olbrzymie konsekwencje zarówno dla jednostki, jak i całego systemu wymiaru sprawiedliwości. W wyniku tortur i złego traktowania ludzie doświadczają ekstremalnego cierpienia, którego skutki mogą odczuwać przez całe życie. Tortury odczłowieczają i niszczą wrodzoną godność ofiar. Ciało i umysł człowieka traktowane są wyłącznie jako środek do osiągnięcia określonych celów. Taka postawa demoralizuje śledczych, kulturę instytucji i utrwała przestępcze metody przesłuchań⁶.

Poddając człowieka przymusowi i złemu traktowaniu podczas przesłuchań istnieje duże ryzyko uzyskania fałszywego zeznania/wyjaśnienia i nieprawdziwej informacji (ofiary powiedzą cokolwiek, aby uspokoić swoich oprawców i zatrzymać towarzyszące przesłuchaniu cierpienie). Taka swoista dezinformacja śledczych może mieć wpływ na przebieg całego postępowania karnego i doprowadzić do niesłusznego skazania i uniknięcia kary przez faktycznego sprawcę⁷. Ponadto takie metody są marnowaniem zasobów ludzkich i potencjału dochodzeniowego, który można spożytkować w bardziej efektywny sposób⁸.

Przymus i złe traktowanie mają też długotrwałe konsekwencje dla autorytetu instytucji państwa, wymiaru sprawiedliwości i funkcjonowania społeczeństwa jako całości. Podważają bowiem zaufanie do organów ścigania i instytucji wymiaru sprawiedliwości (co może mieć znaczenie dla budowania relacji ze społecznością i skuteczności przyszłych dochodzeń), podsycają przestępczość, nienawiść i pragnienie zemsty. Mają też wpływ na

---

⁴ Tamże, par. 9 i 10.

⁵ Tamże, par. 17-19.

⁶ Tamże, par. 16 i 21.

⁷ Prof. Juan E. Méndez w sprawozdaniu opiera się na wynikach badań naukowych i studium Komisji Senatu Stanów Zjednoczonych ds. Wywiadu, które wykazały nieskuteczność tzw. „wzmocnionych technik przesłuchań” stosowanych przez CIA podczas przesłuchań wywiadowczych. Wskazuje również, że stosowanie badań DNA dowodzi, że ponad jedna czwarta niesłusznie skazanych osób w niektórych jurysdykcjach złożyła fałszywe lub obciążające zeznania. W sprawozdaniu przytoczono również wyniki badań dot. praktyki sądowej. Zgodnie z nimi przyznanie się do winy na początkowym etapie śledztwa i odwołanie wyjaśnień na etapie sądowym prowadzi do skazań w przypadku 81 procent spraw. Często kluczowym dowodem jest przyznanie się do winy (zob. raport z dnia 5 sierpnia 2016 r., A/71/298, par. 17 i 19).

⁸ Tamże, par. 20.

reputacje państwa na arenie międzynarodowej⁹. Mogą także służyć jako narzędzie rekrutacyjne grup ekstremistycznych¹⁰.

Zdaniem Prof. Juana E. Méndeza konieczne było odejście od nieskutecznych i krzywdzących metod przesłuchań. Należało w tym celu zmienić sposób ich przeprowadzania, w oparciu o najnowszą wiedzę naukową oraz doświadczenia praktyków, przy jednoczesnym poszanowaniu praw człowieka i zagwarantowaniu osobie przesłuchiwanej podstawowych zabezpieczeń proceduralnych. Prof. Juan E. Méndez apelował, by w miejsce przymusu i dążenia do przyznania się do winy, przesłuchania koncentrowały się na budowaniu zaufania, tworzeniu relacji z przesłuchiwanym i dążeniu do wszechstronnego ustalenia stanu faktycznego i poznania prawdy¹¹.

Pracę nad stworzeniem międzynarodowych wytycznych rozpoczęło ponad 80 ekspertów-praktyków z 40 krajów, reprezentujących różne grupy zawodowe, m.in. byli przedstawiciele organów ścigania i służb wywiadowczych, psychologowie, specjaliści medycyny sądowej, kryminalistyki, kryminologii, prawnicy, wizytatorzy międzynarodowych organów monitorujących miejsca pozbawienia wolności, pracownicy ośrodków uniwersyteckich. Pracami kierował 15 osobowy Międzynarodowy Komitet Wykonawczy, który opierał się na wynikach badań empirycznych, udokumentowanych dobrych praktykach, ugruntowanym prawie międzynarodowym i etyce zawodowej poszczególnych służb śledczych i wywiadowczych. W trakcie prac Komitet Wykonawczy prowadził również bezpośrednie konsultacje z funkcjonariuszami organów ścigania podczas spotkań w Brazylii, Tunezji i Tajlandii¹². Całość projektu koordynowały: Stowarzyszenie na rzecz Zapobiegania Torturom (APT), Inicjatywa Przeciwdziałania Torturom (ATI) i Norweskie Centrum Praw Człowieka (NCHR)¹³.

Efektom tych prac jest opublikowany 17 maja 2021 r. zbiór zasad pt. „Principles on Effective Interviewing for Investigations and Information Gathering”, nazywany od nazwiska pomysłodawcy – Zasadami Méndeza.

---

⁹ Tamże, par. 21 i 22.

¹⁰ Prof. Juan E. Méndez podaje przykład Irlandii Północnej, gdzie stosowanie tortur w latach 70 podczas tzw. „wojny z terrorem” służyło jako narzędzie rekrutacyjne grupy, przeciwko której były one stosowane (zob. raport z dnia 5 sierpnia 2016 r., A/71/298, par. 22).

¹¹ Tamże, par. 23 i następne.

¹² Zob. Principles on Effective Interviewing for Investigations and Information Gathering, Foreword.

¹³ Zob. Informacje zawarte na stronach: <https://www.wcl.american.edu/impact/initiatives-programs/center/ati/themes/interviewing/> oraz https://www.apr.ch/en/news_on_prevention/new-principles-effective-interviewing-investigations-and-information-gathering (dostęp: 15.06.2021 r.)

W dniu 9 czerwca 2021 r. odbyła się międzynarodowa inauguracja tego dokumentu, w której udział wzięli m.in.: Michelle Bachelet (Wysoka Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka) i Prof. Nils Melzer (Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. Tortur)¹⁴.

W mojej ocenie Zasady Mendeza mają charakter fundamentalny dla przeciwdziałania torturom w Polsce. Ich myślą przewodnią jest bowiem próba zainicjowania procesu zmiany sposobu myślenia i działania funkcjonariuszy służb państwowych (w tym Policji) i **zapropozowanie konkretnej alternatywy w postaci nowoczesnych metod rozmów (wywiadów) dochodzeniowo-śledczych.** Metody te pozwalają funkcjonariuszom na pełne wykorzystanie ich umiejętności i potencjału zawodowego, przy jednoczesnym poszanowaniu godności i praw osoby przesłuchiwanej/rozpytywanej. Pomagają również uniknąć pułapek w postaci uzyskania wątpliwych lub nieprawdziwych informacji, co znacznie zwiększa ekonomikę pracy, jej efektywność i profesjonalizm funkcjonariuszy.

Zasady Mendeza akcentują rolę domniemania niewinności, uzyskiwania informacji i dowodów w oparciu o wiedzę naukową, wykorzystywanie nowych technologii (w tym zapisów audio-wideo), strategię i taktykę zadawania pytań. Wskazują na potrzebę analizy błędów, konieczność rozwoju zawodowego funkcjonariuszy w postaci specjalistycznych szkoleń i budowy odpowiedniej kultury instytucjonalnej. Skupiają się też na podstawowych zabezpieczeniach proceduralnych dla osób przesłuchiwanym/rozpytywanym.

Moim zdaniem Zasady Mendeza powinny w jak największym stopniu zostać rozpowszechnione wśród funkcjonariuszy Policji wszystkich szczebli, stanowić stały element kształcenia policjantów oraz punkt odniesienia dla działań formacji.

Mając na względzie fakt, że w przeszłości dochodziło w Polsce do tortur z udziałem policjantów oraz uwzględniając okoliczności ich popełniania (miały one miejsce głównie podczas przesłuchań i/lub poprzedzających je rozpytań dokonywanych przez funkcjonariuszy wydziałów kryminalnych, które zmierzały do uzyskania przyznania się do winy i wskazania obciążających dowodów)¹⁵, uważam że **konieczne jest wdrożenie w Policji nowoczesnych metod rozmów (wywiadów) dochodzeniowo-śledczych, opartych na nieprzymusowej relacji i zmierzających do wszechstronnego ustalenia stanu faktycznego.**

Rozmowy dochodzeniowo-śledcze (nazywane „przesłuchaniami chroniącymi prawa człowieka”) to nowoczesne metody przesłuchań policyjnych, których celem jest uzyskanie

---

¹⁴ Zob. https://www.apt.ch/en/news_on_prevention/new-international-principles-set-standards-effective-investigations-and-torture (dostęp: 15.06.2021 r.) oraz Oświadczenie Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka Michelle Bachelet z dnia 9 czerwca 2021 r., dostępne na stronie: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=27154&LangID=E> (dostęp: 15.06.2021 r.)

¹⁵ Analiza prawomocnych wyroków sądowych znajduje się w wystąpieniu generalnym RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 kwietnia 2017 r., KMP.570.3.2017.RK (przekazanym do wiadomości KGP) oraz w raportach RPO z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur za lata: 2013 – s. 25-27, 2014 – s. 119-120, 2015 – s. 128-131, 2016 r – s. 196-199. Zob. również prawomocny wyrok Sądu Rejonowego w Ostrowie Wielkopolskim, II Wydział Karny z dnia 9 lutego 2018 r., sygn. II K 907/15.

dokładnych, wiarygodnych i przydatnych informacji, a nie przyznania się do winy¹⁶. Metodyka takich wywiadów zakłada, że realizujący je funkcjonariusz nie stosuje presji i przymusu oraz działa w sposób systematyczny, z otwartym umysłem (zamiast zmierzać w kierunku potwierdzenia z góry przyjętej tezy). **Takie podejście zapobiega pułapkom związanym z opieraniem się na z góry przyjętych wnioskach i ignorowaniu faktów, z pozoru nieistotnych w czasie dochodzenia**¹⁷.

Eksperti Rady Europy wskazują, że policjanci w trakcie przesłuchań powinni być bezstronni i mieć otwarty umysł. Niektórzy funkcjonariusze lubią bowiem odwoływać się do swojego instynktu i dumy z umiejętności przyłapania przesłuchiwanego na kłamstwie. Twierdzą też, że opierając się na odczytywaniu mowy ciała potrafią np. ustalić, czy podejrzany jest winny popełnieniu przestępstwa. Takie podejście może prowadzić do zignorowania lub zdewaluowania informacji, która jest sprzeczna z przekonaniem funkcjonariusza¹⁸.

Eksperti podkreślają również, że policjant, który nie ma otwartego umysłu i zamiast tego wierzy, że „wie”, prawdopodobnie będzie bardziej skłonny do szukania uzasadnienia swoich poglądów poprzez zmuszanie podejrzanego do przyznania się do winy, grożenie mu lub manipulowanie w inny sposób. Ponadto nawet w przypadkach, gdy przecucie policjanta co do kłamstwa jest słuszne, powód zachowania przesłuchiwanego może być złożony. Może on rzeczywiście dotyczyć winy, ale też wynikać z innych okoliczności (np. strachu, dezorientacji, chęci zadowolenia śledczego, przymusu udzielenia odpowiedzi na zadane pytanie)¹⁹.

Rozmowy dochodzeniowo-śledcze są alternatywą dla presji i przymusu podczas przesłuchań. Wykorzystują pytania otwarte w celu poprawy przepływu komunikacji. Informacje zebrane w wywiadach są konfrontowane z dostępnymi faktami. Dobrze przygotowane pytania pomagają wyjaśnić nieporozumienia i niejasności. Strategiczne ujawnienie dowodów podczas przesłuchania pomaga w weryfikacji informacji²⁰.

Rozmowy dochodzeniowo-śledcze kładą nacisk na planowanie i przygotowanie do przesłuchania, zachęcanie do rozmowy i nawiązanie rozmowy z przesłuchiwanym (zbudowanie relacji), odpowiednią metodykę prowadzenia rozmowy, aktywne słuchanie oraz dokonanie oceny i ewaluacji pracy. Wymagają od funkcjonariusza profesjonalizmu

---

¹⁶ Zob. <https://www.jus.uio.no/smr/english/about/id/law/Investigative%20Interviewing/> (dostęp: 15.06.2021 r.)

¹⁷ Zob. Convention against Torture Initiative (CTI), CTI Training Tools 1/2017, Investigative Interviewing for Criminal Cases. Dokument dostępny na stronie: https://cti2024.org/wp-content/uploads/2020/12/CTI-Training_Tool_1-Final.pdf (dostęp: 15.06.2021 r.). Zob. również publikację Rady Europy pt. „A brief introduction to investigative interviewing – a practitioner’s guide” autorstwa Michael Boyle i Jean-Claude Vullierm z 2018 r. Publikacja dostępna pod adresem: <https://www.coe.int/en/web/criminal-law-coop/-/a-new-publication-a-brief-introduction-to-investigative-interviewing-a-practitioner-s-guide-is-made-available-to-law-enforcement-officers> (dostęp: 15.06.2021 r.).

¹⁸ Zob. Michael Boyle i Jean-Claude Vullierme, „A brief introduction to investigative interviewing – a practitioner’s guide”, Council of Europe, October 2018.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Zob. Convention against Torture Initiative (CTI), CTI Training Tools 1/2017, Investigative Interviewing for Criminal Cases.

i różnorodnych umiejętności, w tym zdolności komunikacyjnych. **Rekomendowanym rozwiązaniem jest również rejestrowanie audio-wideo przesłuchań dla celów dowodowych, szkoleniowych oraz m.in. w celu zmniejszenia przeciążenia poznawczego policjanta i uporządkowania uzyskanych informacji**²¹.

Dobrym punktem odniesienia jest tutaj model przesłuchań KREATIV stosowany przez policję norweską²². Model ten jest rozwinięciem wdrożonego w latach 90, w służbach policyjnych Anglii i Walii modelu przesłuchań PEACE, który był stosowany do przesłuchań osób podejrzewanych, ale także świadków i osób pokrzywdzonych. Model ten całkowicie zmienił procedury stosowane podczas przesłuchania podejrzanych, a w dalszej perspektywie sposób myślenia i działania całej policji²³. Metoda PEACE spotkała się z uznaniem i została przejęta przez służby policyjne Australii, Nowej Zelandii, Norwegii i Kanady²⁴.

Od 2004 r. kurs KREATIV stanowi część programu nauczania uniwersyteckich programów szkoleniowych norweskich policjantów. Ponadto od 2017 r. jest częścią obowiązkowego, corocznego szkolenia ustawicznego funkcjonariuszy Policji²⁵.

Policja norweska cały czas pracuje nad rozwojem technik przesłuchań śledczych. Przykładem może być tutaj opracowana metodologia przesłuchań dzieci w wieku 6-16 lat (The Dialogic Conversation Method - DCM)²⁶ oraz grup szczególnie wrażliwych (dzieci poniżej 6 roku życia i osób z niepełnosprawnością intelektualną)²⁷.

Warto w tym miejscu dodać, że w 2016 r. Prokurator Generalny Norwegii (Riksadvokaten) wydał okólnik dotyczący przesłuchań policyjnych, mających zastosowanie do wszystkich form przesłuchań prowadzonych w ramach śledztwa karnego. Poparł w nim paradygmat rozmów śledczych i rozwój detektywów policyjnych w tym kierunku.

---

²¹ Tamże.

²² Norweski akronim nazwy metody wskazuje jej cele: komunikacja, praworzędność, etyka i empatia, aktywna świadomość, zaufanie poprzez otwartość, zakotwiczenie naukowe.

²³ Akronim PEACE oznacza w języku angielskim: planowanie i przygotowanie, aranżowanie i wyjaśnianie, rozliczenie, zamknięcie i ocena. Więcej informacji o metodzie PEACE można znaleźć w publikacjach: Mary Schollum, *Bringing PEACE to the United States: A Framework for Investigative Interviewing*, Police Chief Magazine, November 2017; Brent Snook, Joseph Eastwood, W. Todd Barron, *The Next Stage in the Evolution of Interrogations: The PEACE Model*, Canadian Criminal Law Review 2014 oraz Dave Walsh i Ray Bull, *What really is effective in interviews with suspects? A study comparing interviewing skills against interviewing outcomes*, Legal and Criminological Psychology, The British Psychological Society 2010.

²⁴ Zob. Mary Schollum, *Bringing PEACE to the United States: A Framework for Investigative Interviewing*, Police Chief Magazine, November 2017. Zobacz także artykuł prasowy: <https://thestarphoenix.com/news/local-news/rcmp-adopts-gentler-grilling-of-suspects> (dostęp: 16.06.2021 r.)

²⁵ Zob. Raport Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom (CPT) z wizyty w Norwegii z 2018 r., CPT/Inf (2019) 1, par. 27-28 oraz Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT z 2019 r., CPT/Inf (2019) 9, par. 75-76.

²⁶ Zob. Kristina Kepinska Jakobsen, *Stor utvikling i avhørsteknikker har ført Norge til verdenstoppen*, dostępny na stronie: https://www.politihogskolen.no/forskning/nyheter-forskning/avhor-i-endering/?t_id=WvoH9tlbhsIf4fgAvt9VdA%3d%3d&t_uid=da7Us0D%2bTP2%2f%2bpdKXJ%2bEw&t_q=KREATIV&t_tags=language%3ano%2csiteid%3a2df9291a-ada2-4678-a54b-5982a43383da%2candquerymatch&t_hit.id=Content_Data_Pages_ArticlePage/74d79263-a60b-49cf-91c0-d9de42a2016b_no&t_hit.pos=2 (dostęp: 16.06.2021 r.) oraz informacje o kursie w norweskiej akademii policyjnej: <https://www.politihogskolen.no/etter-videreutdanning/etterforskning-kriminalteknikk/tilrettelagte-avhor-barn/> (dostęp: 16.06.2021 r.)

²⁷ Informacja o kursie dostępna na stronie: <https://www.politihogskolen.no/etter-videreutdanning/etterforskning-kriminalteknikk/tilrettelagte-avhor-sarlig-sarbare-personer/> (dostęp: 16.06.2021 r.)

Okólnik zawiera też wskazówki dotyczące elektronicznego nagrywania przesłuchań oraz sposób, w jaki policjanci mają przygotować, przeprowadzić i udokumentować przesłuchanie przez policję²⁸.

W ocenie Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom (CPT) norweski model rozmów śledczych stanowi przykład dobrej praktyki, pod warunkiem, że przestrzegane są podstawowe gwarancje prewencji tortur²⁹.

Warto w tym miejscu odwołać się również do standardów CPT dotyczących przesłuchań policyjnych, wyrażonych w rocznym sprawozdaniu z działalności w 2019 r. Komitet podkreślił w nim potrzebę **zmiany kultury policyjnej i paradygmatu przesłuchań, w oparciu o model rozmów śledczych opierających się na współpracy, zamiast przymusu i presji³⁰.**

W opinii CPT policjanci stosujący tę metodę są znacznie bardziej skuteczni, co demaskuje mit o efektywności surowych metod przesłuchań (w tym ostatecznie tortur) oraz zastępuje go skuteczniejszymi metodami zapobiegania, wykrywania, badania i rozwiązywania przestępstw. Ma to pozytywny wpływ na wynik, uczciwość, skuteczność i wiarygodność postępowań karnych oraz postrzeganie policji w oczach opinii publicznej³¹.

CPT uważa również, że **policjanci zaangażowani w przesłuchanie powinni otrzymać szczegółowe wytyczne dotyczące sposobu ich przeprowadzania**, określone przykładowo w przepisach prawa powszechnie obowiązującego, regulaminie, zbiorze zasad, procedurach. Konieczne jest ustanowienie mechanizmu stałego monitorowania i systematycznego przeglądu standardów, procedur lub praktyk dotyczących przesłuchań oraz **opracowanie odpowiedniego wstępnego i ustawicznego szkolenia zawodowego w zakresie technik przesłuchań**. Ma to kluczowe znaczenie dla skutecznego wdrożenia ram przesłuchań policyjnych³².

CPT wskazał też standardy, które takie wytyczne powinny zawierać:

- rozmowę śledczą powinno prowadzić nie więcej niż dwóch funkcjonariuszy;
- konieczne jest precyzyjne określenie dozwolonego czasu trwania rozmowy, okresu przerwy w trakcie rozmowy oraz czasu odpoczynku między poszczególnymi sesjami;
- rozmowa nie powinna trwać jednorazowo dłużej niż dwie godziny;
- osoby przesłuchiwane powinny mieć zapewniony w ciągu doby nieprzerwany okres co najmniej ośmiu godzin na odpoczynek, wolny od przesłuchań i jakichkolwiek działań związanych z prowadzonym postępowaniem;
- przesłuchania policyjne powinny być z zasady przeprowadzane w specjalnie do tego celu zaprojektowanych i wyposażonych pomieszczeniach;

---

²⁸ Zob. Riksadvokaten, Rundskriv nr. 2/2016, 11 mai 2016 r.

²⁹ Zob. Raport CPT z wizyty w Norwegii z 2018 r., CPT/Inf (2019) 1, par. 10 oraz 26-32.

³⁰ Zob. Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT z 2019 r., CPT/Inf (2019) 9, par. 70 i 73-81.

³¹ Tamże, par. 78 i 79.

³² Tamże, par. 80.

- wszystkie przesłuchania policyjne powinny być dokładnie rejestrowane; należy odnotować godzinę rozpoczęcia i zakończenia czynności oraz nazwiska wszystkich osób obecnych podczas przesłuchania;
- przesłuchania powinny być rejestrowane za pomocą sprzętu audio-wideo (środek ten skutecznie zapobiega złemu traktowaniu podczas przesłuchań);
- równolegle należy położyć większy nacisk na podejście oparte na dowodach fizycznych i nowoczesnych, naukowych metodach śledztwa kryminalnego;
- należy też zapewnić policjantom łatwy dostęp do aktualnych narzędzi naukowych, takich jak technologia DNA i zautomatyzowane systemy identyfikacji odcisków palców (w razie potrzeby poprzez inwestycje w sprzęt)³³.

Pozytywnie o metodyce wywiadów śledczych wypowiadają się również eksperci Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (ODIHR) oraz organizacji Fair Trials. W opublikowanym w 2020 r. studium poświęconym eliminowaniu zachęt do stosowania tortur w regionie OBWE zawarli rekomendacje dla państw, by wsparły rozwój swoich sił policyjnych poprzez inwestowanie w szkolenia opierające się na nowoczesnych metodach przesłuchań typu PEACE i tworzonych wówczas Zasadach Mendeza. **Zdaniem w/w ekspertów takie szkolenia powinno być obowiązkowym elementem nauczania akademii policyjnych i innych instytucji edukacyjnych dla funkcjonariuszy służb zajmujących się egzekwowaniem prawa oraz stanowić część ustawicznego rozwoju zawodowego funkcjonariuszy**³⁴.

Eksperti wskazywali także, że proces zapobiegania torturom policyjnym i poprawy profesjonalizmu powinien mieć charakter holistyczny. Rekomendowali, by państwa wyposażyły siły policyjne w odpowiednie zasoby, szkolenia i sprzęt do prowadzenia dochodzeń, aby umożliwić gromadzenie dowodów kryminalistycznych i operacyjnych, bez konieczności polegania wyłącznie na zeznaniach. **Zalecali również inwestycję w sprzęt do nagrywania audio i audio-wizualnego przesłuchań i rozpytań policyjnych, w tym wprowadzenie prawnego wymogu rejestracji takich czynności**³⁵.

Nie ulega wątpliwości, że model rozmów dochodzeniowo-śledczych zapoczątkowany na wyspach brytyjskich, a rozwinięty w Norwegii odniósł ogromny sukces na arenie międzynarodowej i jest wart analizy. Dodatkowo założenia tej metody znajdują potwierdzenie w świetle doświadczeń praktyków, wynikach badań naukowych i pracach ekspertów sfinalizowanych w Regułach Mendeza.

³³ Tamże, par. 80-81 i przypis nr 13.

³⁴ Zob. Eliminating Incentives for Torture in the OSCE Region: Baseline Study and Practical Guidance, OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) i Fair Trials 2020, s. 21-26.

³⁵ Tamże, s. 25-26.

Uważam więc, że metody przesłuchań opierające się na rozmowach dochodzeniowo-śledczych powinny zostać wdrożone w polskiej Policji i być przedmiotem systematycznych szkoleń funkcjonariuszy i ich rozwoju zawodowego. Metody te mogą zapewnić imponujący rozwój funkcjonariuszy, przyczynić się do lepszego wykorzystania ich potencjału zawodowego, zapewnić większą spójność prowadzonym postępowaniom oraz zmniejszyć ryzyko niewłaściwych zachowań wobec osób przesłuchiwanym (w tym ryzyko stosowania tortur).

Uważam również, że **Komenda Główna Policji powinna opracować specjalne wytyczne dotyczące sposobu realizacji przesłuchań i rozpytań policyjnych**, które precyzyjnie określą standardy takich czynności, czas ich trwania, sposób realizacji, dokumentacji i rejestrowania (w tym z wykorzystaniem sprzętu do rejestracji audio-wideo) oraz zabezpieczenia proceduralne dla osoby przesłuchiwanej. **Wytyczne powinny uwzględniać międzynarodowe standardy dotyczące przesłuchań określone w Zasadach Mendeza, Dwudziestym Ósmym Raporcie Generalnym CPT z 2019 r.³⁶ oraz uwagi i zalecenia formułowane pod adresem Polski przez Komitet Przeciwko Torturom (CAT)³⁷ i Podkomitet ds. Prewencji Tortur (SPT)³⁸.**

Wprowadzenie wytycznych stworzy normatywne ramy dla przesłuchań i rozpytań funkcjonariuszy, co pozwoli na ujednoczenie praktyki policyjnej, w zgodzie z międzynarodowymi standardami, lepsze wykorzystanie zasobów i zmniejszenie ryzyka tortur.

Zgodnie z przyjętymi zobowiązaniami traktatowymi zapobieganie torturom jest obowiązkiem polskich władz. Preambuła ratyfikowanego przez Polskę Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur podkreśla, że „skuteczne zapobieganie torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu wymaga edukacji i połączenia szeregu środków legislacyjnych, administracyjnych, sądowych i innych”. Prewencja tego typu zachowań wymaga więc holistycznych działań, w oparciu o najwyższe standardy.

Warto w tym miejscu przywołać także Rezolucję Rady Praw Człowieka ONZ z 24 marca 2016 r., w której podkreślono potrzebę budowania potencjału zawodowego funkcjonariuszy organów ścigania, wykorzystywania w toku postępowań nowoczesnych

---

³⁶ Zob. Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT z 2019 r., CPT/Inf (2019) 9, par. 70 i 73-81.

³⁷ Committee against Torture, Concluding observations on the seventh periodic report of Poland, 29 August 2019, CAT/C/POL/CO/7, par. 20 pkt. d, par. 28 pkt. d).

³⁸ Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Visit to Poland undertaken from 9 to 18 July 2018: recommendations and observations addressed to the State party, Report of the Subcommittee, 21 January 2020 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 45 i 47.

metod śledczych i konieczność systematycznego przeglądu przez państwa zasad, instrukcji, metod i praktyki przesłuchań, w celu przeciwdziałania torturom³⁹.

Reasumując, widzę potrzebę wzmocnienia potencjału zawodowego funkcjonariuszy Policji w celu poprawy standardu przesłuchań i rozpytań oraz przeciwdziałania torturom. Dlatego też rekomenduję Panu Generałowi wprowadzenie następujących rozwiązań:

1. Rozpowszechnienie Reguł Mendeza wśród funkcjonariuszy Policji wszystkich szczebli. Zasady te powinny stanowić stały element szkoleniowy funkcjonariuszy i punkt odniesienia dla działań formacji;
2. Rozpoczęcie procesu wdrażania w Policji nowoczesnych metod przesłuchań (rozmów dochodzeniowo-śledczych) opartych na nieprzymusowej relacji i zmierzających do wszechstronnego ustalenia stanu faktycznego, zgodnie ze standardami i wytycznymi zawartymi w Regułach Mendeza. Punktem odniesienia dla działań w tym zakresie powinien być norweski system przesłuchań KREATIV (przy uwzględnieniu zastrzeżeń CPT w zakresie zabezpieczeń proceduralnych). Docelowo nowoczesne metody rozmów dochodzeniowo-śledczych powinny stanowić stały element pracy policyjnej i programów szkoleniowych funkcjonariuszy;
3. Inwestycję w sprzęt i warunki lokalowe do rejestracji audio-wideo przesłuchań policyjnych. Należy stworzyć policjantom profesjonalne warunki do realizacji przesłuchań oraz rozpytań. Najlepiej, by czynności te odbywały się w specjalnie zaprojektowanych i wyposażonych pokojach przesłuchań, z monitoringiem i sprzętem do rejestracji audio-wizualnej. Mając na względzie uwagi i zalecenia Komitetu Przeciwko Torturom (CAT)⁴⁰ i Podkomitetu ds. Prewencji Tortur (SPT)⁴¹ rekomenduję wprowadzenie obowiązku zapisu obrazu i dźwięku przesłuchań i rozpytań policyjnych;
4. Opracowanie przez Komendę Główną Policji wytycznych dotyczących sposobu realizacji przesłuchań i rozpytań, które precyzyjnie określą standardy takich czynności, czas ich trwania, sposób realizacji, dokumentacji i rejestrowania (w tym z wykorzystaniem sprzętu do rejestracji audio-wideo) oraz zabezpieczenia proceduralne dla osoby przesłuchiwanej. Wytyczne powinny uwzględniać międzynarodowe standardy przesłuchań policyjnych, wskazane w Zasadach Mendeza,

---

³⁹ Zob. Rezolucja Rady Praw Człowieka z dnia 24 marca 2016 r., A/HRC/RES/31/31, pkt. 10-15.

⁴⁰ Committee against Torture, Concluding observations on the seventh periodic report of Poland, 29 August 2019, CAT/C/POL/CO/7, par. 20 pkt. d.

⁴¹ Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Visit to Poland undertaken from 9 to 18 July 2018: recommendations and observations addressed to the State party, Report of the Subcommittee, 21 January 2020 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 45 i 47.

Dwudziestym Ósmym Raporcie Generalnym CPT z 2019 r.⁴² oraz uwagi i zalecenia Komitetu Przeciwko Torturom (CAT)⁴³ i Podkomitetu ds. Prewencji Tortur (SPT)⁴⁴.

Uprzejmie proszę o powiadomienie Rzecznika Praw Obywatelskich o stanowisku przyjętym przez Pana Generała w tej sprawie oraz o podjętych działaniach.

Z wyrazami szacunku

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

1. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji,
2. Minister Sprawiedliwości/Prokurator Generalny,
3. Rzecznik Praw Dziecka,
4. Prezes Najwyższej Izby Kontroli,
5. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego,
6. Marszałek Sejmu,
7. Marszałek Senatu,
8. Przewodniczący Sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka,
9. Przewodniczący Senackiej Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji,
10. Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej,
11. Prezes Krajowej Rady Radców Prawnych,

---

⁴² Zob. Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT z 2019 r., CPT/Inf (2019) 9, par. 70 i 73-81.

⁴³ Committee against Torture, Concluding observations on the seventh periodic report of Poland, 29 August 2019, CAT/C/POL/CO/7, par. 20 pkt. d, par. 28 pkt. d).

⁴⁴ Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Visit to Poland undertaken from 9 to 18 July 2018: recommendations and observations addressed to the State party, Report of the Subcommittee, 21 January 2020 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 45 i 47.

12. Prezes Zarządu Stowarzyszenia Amnesty International,
13. Prezes Zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,
14. Przewodniczący Zarządu Głównego Niezależnego Samorządowego Związku Zawodowego Policjantów.